

การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน An Enhancing of Moral Consciousness Based on Buddhist Psychology for Youths

กมลาศ ภูวนาธิพงษ์ Kamalas Phoowachanathipong^๑
ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์, Khantong Wattanapradith^๒

Received: October 22, 2019 Revised: March 2, 2020

Accepted: March 18, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนไทยกสิกรสงเคราะห์ จังหวัดชลบุรี คัดเลือกแบบเจาะจง สุ่มเข้ากลุ่มทดลอง ๓๐ คน และกลุ่มควบคุม ๓๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สมุดบันทึกกิจกรรม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และชุดกิจกรรม แบ่งระยะเวลาอบรม ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ ฝึกอบรม ๑๐ กิจกรรมเป็นเวลา ๓ วัน ระยะที่ ๒ ฝึกทำโครงการเป็นเวลา ๖ เดือน และระยะที่ ๓ ฝึกอบรม ๙ กิจกรรมเป็นเวลา ๒ วัน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติ t-test และ one way ANOVA วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา มีผลการศึกษาวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยามีคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และมีคะแนนเฉลี่ยการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา หลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และพบว่า คุณธรรมที่ควรเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดี ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักโยนิโสมนสิการ และวัดประเมินผลคุณลักษณะตามหลักภาวนา ๔ โดยกระบวนการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านคุณธรรมเริ่มจากการฝึกฝนตนเองและการสร้างจิตสำนึกต่อผู้อื่นให้เป็นคนมีคุณลักษณะจิตอาสาเป็นพื้นฐานการฝึกตนเองให้อยู่ร่วมในสังคมได้

คำสำคัญ : จิตสำนึกด้านคุณธรรม, พุทธจิตวิทยา, เยาวชน

^๑ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Faculty of humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Email:Kamalas2013@gmail.com เบอร์โทรศัพท์ ๐๙๕ ๕๙๖ ๘๘๖๔

^๒ หลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Peace studies program Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand. Email komkrit_8@hotmail.com

Abstract

The purpose of this article was to propose result of the Enhancing of Moral Consciousness Based on Buddhist Psychology for Youths. Mixed methods research was used for research design. The sample group was grade 8 of secondary students from Thai Kasikornsongkroo school, Chonburi Province. Purposive sampling was used for the sample selection. There were 30 samples in experiment group and 30 samples in control group. Research tools were questionnaires on reasoning of thinking and Bhavana IV behavioral measurement form, activity note taking, focus groups and activity packages. There were three phases of the workshop consisted of phase I to adjust thinking with 10 activities for 3 days. Phase II was the project of cooperate social responsibility with 6 months, and phase III of evaluation using 9 activities for 2 days. Quantitative data was analyzed by using t-test, One Way ANOVA and qualitative data was analyzed by using content analysis and analytic induction. The results shown that the students who participated in the activity enhancing the moral consciousness according to Buddhist psychology had higher scores after the experiment than before the experiment with statistical significance at the level of .05 and the experimental group had an average score of moral consciousness enhancing according to Buddhist psychology after the experiment higher than the control group with statistical significance at the level of .05. In addition, it also found that the virtues that were suitable for enhancing good consciousness were the objects of sympathy ((Sangahavatthu 4), systematic attention ((Yonisomanasikàra) and the evaluation of the characteristics according to meditation 4 (Bhàvanà 4) through the moral consciousness process. The process began with self-practicing and awareness raising to others as voluntary characteristics which were the fundament for self-practicing in society.

Keywords: Moral Consciousness, Buddhist Psychology, Youths

๑. บทนำ

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) เป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ คือ การขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วย “ปัญญา” สร้างความเข้มแข็งจากภายในเชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลกด้วยความสมดุลด้วยการสร้างคนไทยเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ” และสร้างสังคมไทยเป็น “สังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน” ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพึ่งพาตนเอง จึงจำเป็นต้องพัฒนาคนชาติให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม ความเพียร และมีจิตสำนึกคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ จึงได้กำหนดคุณธรรมที่พึงประสงค์สำหรับสังคมไทยเพื่อนำสู่ความเป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ” ๔ ประการ คือ “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา”^๓

อย่างไรก็ตามปัจจุบันเยาวชนเติบโตท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นที่เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่อยู่ในช่วงการปรับตัว การเปลี่ยนแปลงทั้งทางสภาพร่างกายจิตใจและสังคม ถ้าเยาวชนขาดจิตสำนึกที่พึง

ประสงค์เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่เป็นคุณงามความดีและเหมาะสมแล้ว เยาวชนเหล่านี้จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและสร้างภาระต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนวัยรุ่นตอนต้น ป.๖ ม.๑ ม.๒ มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น หากขาดฝึกทักษะชีวิตเด็ก เอาชนะชีวิตตอนวัยรุ่นไม่ได้ เขาจะเสียคนไปต่อหน้าต่อได้ ถือว่าเป็นช่วงสำคัญต่อการพัฒนาทักษะชีวิต แต่วงการศึกษเอาใจใส่ได้น้อย^๔ ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า เด็กเติบโตท่ามกลางเทคโนโลยีที่สะดวกสบายทุกอย่าง ความสะดวกสบายนี้ก็เป็นสภาพปกติของเขาที่เขารู้สึกเฉยๆ ไม่มีอะไรพิเศษ แต่พอสภาพปกตินั้นขาดตกบกพร่องลงไปนิดหน่อยก็กลายเป็นทุกข์ทันที^๕ โดยเฉพาะปัญหาการขาดวินัยในตนเองของเด็กไทยนับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จากการสำรวจรายงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าเด็ก และเยาวชนมีปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบนมากมาย เช่น ไม่เรียนหนังสือ ดิตเกม ดิตพนัน ปัญหาเรื่องการปรับตัว ปัญหาทางเพศ การใช้ยาเสพติด มีโรคซึมเศร้า เพศสัมพันธ์ ดิตเหล้า บุหรี่ ยาเสพติด^๖ สะท้อนให้เห็นว่า

^๔ วิจารย์ พานิช, **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสยามกัมมาจล, ๒๕๖๐), หน้า ๑๕.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๓๗.

^๖ สุชาติ วงศ์สืบชาติ และคณะ, “แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะการเป็นสำหรับ

^๓ คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, **คู่มือการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑** (พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๔), หน้า ๖.

เยาวชนชาตินิยมในการใช้ชีวิตให้รู้เท่าทันกับ
ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

วิธีการสร้างวินัยเป็นการสร้างโอกาส
ให้เด็กเอาพฤติกรรมเคยชินที่ดีเป็นพื้นฐาน
เป็นวิธีเบื้องต้นในการสร้างวินัย โดยการทำให้
เกิดพฤติกรรมเคยชินที่ดี อาศัยกลายณมิตร
คือ พ่อแม่ ครู เป็นแบบอย่าง ทำให้เด็กเกิด
ศรัทธา ยินดีปฏิบัติตาม ทำให้เด็กเกิดฉันทะ
ใฝ่ดี ใฝ่รู้ สร้างสรรค์ ปราบปรามในสิ่งที่ต้งาม
สร้างให้เด็กเกิดจิตสำนึกในการพัฒนาตน มอง
โอกาสที่จะฝึกตน ที่จะทำให้เขาเกิดการเรียนรู้
และการฝึกฝนวินัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการ
ฝึกพฤติกรรมที่ดีของเด็กเป็นศีลระดับสังคม^๗
นอกจากนี้แล้วคุณลักษณะด้านจิตอาสาถือว่า
เป็นคุณธรรมที่สัมพันธ์กับการสร้างวินัยใน
ตนเองและต่อสังคม เป็นกระบวนการพัฒนา
จากความคิด ประสบการณ์สังคม การอบรม
สั่งสอน และการมีปฏิสัมพันธ์กันในครอบครัว
หรือสังคม ทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่
ของตนและการปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์
ส่วนรวม โดยการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิต
อาสาสามารถทำได้ทุกช่วงวัย ผู้สอนเป็นหัวใจ
สำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะจิตอาสาที่
พัฒนาพร้อมกัน สำหรับแนวทางการจัดการ
เรียนรู้จำเป็นต้องนำองค์ความรู้เชิงทฤษฎีมา
ปรับประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนใน

เยาวชนตามหลักพุทธธรรม”, **บทความวิจัย**,
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่
๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑), หน้า ๕๐-๖๐.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุต
โต), **วินัยใหญ่กว่าที่คิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๔,
(กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย, ๒๕๕๐),
หน้า ๓๒-๓๔.

ปัจจุบัน นอกจากนั้นแล้ว แนวคิดการเรียนรู้ใน
ศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับเด็กและเยาวชน ได้
เน้นเกี่ยวกับทักษะด้าน Personal Mastery
ด้านวินัยในตนและทักษะ Empathy คือ การ
เข้าใจผู้อื่น ด้วยการลงมือกระทำ^๘

จากการทบทวนวรรณกรรมและ
งานวิจัยที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นว่า จิตสำนึก
คุณธรรมด้านวินัยและคุณลักษณะด้านจิต
อาสาของเยาวชนเป็นคุณธรรมสำคัญอย่างยิ่ง
ที่ควรนำมาเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชน
งานวิจัยที่ได้บูรณาการหลักธรรมและหลัก
จิตวิทยาสำหรับพัฒนาพฤติกรรมเยาวชน
ดังเช่น ประทีป จินฉ่ำ^๙ ได้เสนอ Model
รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะ เรียกว่า 4D
Free will Model ภายใต้กรอบภาวนา ๔

^๘ รศ.ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่, “จิต
อาสา”, **บทความ**, สาขาการวิจัยและพัฒนา
หลักสูตร, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนคร
ินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕), [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
[http://www.curriculumandlearning.com/u
pload/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%
84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%
A1%20%20%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0
%B8%95%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%
B8%AA%E0%B8%B2_1415863480.pdf](http://www.curriculumandlearning.com/upload/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%20%20%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%B2_1415863480.pdf) [๒๐
ตุลาคม ๒๕๖๒].

^๙ วิจารย์ พานิช, **การสร้างการ
เรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๔๐,
(กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสยามกัมมาจล,
๒๕๖๐), หน้า ๒๑.

^{๑๐} ประทีป จินฉ่ำ, “การพัฒนาจิต
สาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” **บทความ
วิจัย**, วารสารพฤติกรรมศาสตร์ ปีที่ ๒๑ ฉบับที่
๑ (มกราคม, ๒๕๕๘).

และ อรศิริ ไม้ทอง ได้นำออกแบบกิจกรรม เพื่อสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา^{๑๑} พบว่านักเรียนที่ผ่านการอบรมมีพฤติกรรมจิตสาธารณะหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม ทุกองค์ประกอบ สามารถนำไปต่อยอดพัฒนาโครงการจิตสาธารณะที่มอบหมายให้ทำเพิ่ม หลังออกจากค่ายเยาวชนสำเร็จ

ดังนั้น การนำเสนอบทความวิจัยนี้ได้นำผลการวิจัยส่วนหนึ่งมาจากการการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบองค์รวม คือ พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญา ออกแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม ภายใต้ชื่อโครงการ “วินัย ใฝ่ดี มีจิตอาสาเพื่อสังคม” อีกทั้งสอดคล้องพัฒนาคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนตามการจัดโรงเรียนมาตรฐานสากล นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อสังคม การบริการสังคมและจิตสาธารณะ การนำความรู้สู่การปฏิบัติให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์เพื่อโรงเรียนและชุมชน^{๑๒}

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

^{๑๑} อรศิริ ไม้ทอง, “รูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการของเยาวชน ในเขตกรุงเทพมหานคร”, **บทความวิจัย**, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๖๒).

^{๑๒} แนวทางการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมาตรฐานสากล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.sobkroo.com/article/detail.asp?id=359> [๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้เพื่อ นำเสนอผลของการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับเยาวชน

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) แบ่งเป็นระยะดังนี้

ระยะที่ ๑ การสร้างร่างรูปแบบเพื่อฝึกอบรมการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ขั้นตอนดังนี้

๑) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิดการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยามาบูรณาการใช้เป็นแนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียน

๒) ศึกษาสภาพปัญหาและคุณธรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการสัมภาษณ์ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนและตัวแทนครูในโรงเรียนจำนวน ๖ คน

๓) ศึกษารูปแบบและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมสำหรับนักเรียนเพื่อเป็นแนวทางสร้างรูปแบบกิจกรรมเพื่อฝึกอบรมด้วยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตวิทยา และด้านกระบวนการฝึกอบรม จำนวน ๙ คน

นำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบมโนทัศน์ร่างกิจกรรมในการฝึกอบรมตามกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกตามหลักพุทธจิตวิทยา

ระยะที่ ๒ การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา

๑) ยกร่างชุดกิจกรรมในรูปแบบเพื่อฝึกอบรมการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียน

๒) การออกแบบกิจกรรมในรูปแบบเพื่อการฝึกอบรม มีองค์ประกอบได้แก่แนวคิดและหลักการ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม การดำเนินการกิจกรรม และการประเมินผล

๓) การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(๑) หาค่าความตรง (Validity) ของรูปแบบฝึกอบรม โดยนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ๗ คน นำชุดกิจกรรมในรูปแบบมาตรวจสอบความสอดคล้องและความเป็นไปได้และความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการฝึกอบรม จำนวน ๗ คน เพื่อพิจารณาเนื้อหา ในแต่ละกิจกรรมมีความถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสมได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) มีรายการประเมินแบบ check list จำนวน ๑๔ ข้อ ได้ค่า IOC ระหว่าง ๐.๗๐- ๑.๐๐ ถือว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้นำไปใช้ได้จริง

(๒) นำชุดกิจกรรมในรูปแบบที่ผ่านการหาค่าความเที่ยงไปทดลองใช้กับกลุ่ม

ตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง (try-out) เป็นกลุ่มเล็กจำนวน ๒๐ คน

(๓) การตรวจสอบความถูกต้องของรูปแบบฯ นำเสนอผลการทดลองใช้ (try-out) ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบฯ นำเสนอผลและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ คน ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

(๔) การสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากนิยามเชิงปฏิบัติการสร้างมาจากแนวคิดจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักภavana ๔ ได้แก่ แบบสอบถามฉันเป็นคนดี ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ คน ได้ค่า IOC เท่ากับ ๐.๘๐ ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามที่ผ่านการปรับครั้งที่ ๒ ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง (try out) จำนวน ๓๐ คน เพื่อตรวจหาค่าอำนาจจำแนกและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อแต่ละข้อกับคะแนนของข้อคำถามในมาตรวัด (Corrected Item-Total Correlation:CITC) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ๒ ข้อ คือ ๑) ข้อที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงกว่าค่า critical r ($r=.24$, $df=28$, $p\text{-value}<.05$) และ ๒) การวิเคราะห์หารอำนาจจำแนกระหว่างกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ โดยเกณฑ์การคัดเลือกคือ ข้อแต่ละข้อจะต้องมีค่าเฉลี่ยรายข้อแตกต่างกันระหว่างกลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งในขณะนี้ พบว่า แบบวัดฉันเป็นคนดีมีจำนวนที่ผ่านเกณฑ์ทั้งสิ้น ๒๕ ข้อ ด้านกาย ๖ ข้อ ด้านสังคม ๗ ข้อ ด้านจิตใจ ๖ ข้อ และด้านปัญญา ๖ ข้อ มีค่า CITC รายข้ออยู่ระหว่าง .๒๑๐-.๖๘๐ จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์หาความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน

(Internal Consistency) โดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค โดยแบบวัดฉันเป็นคนตีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ .๘๔๙

ระยะที่ ๓ การทดลองฝึกอบรมในการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยามีขั้นตอนดังนี้

๑) คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยการสมัครใจเข้าร่วมโครงการ ได้แก่ เยาวชนนักเรียนชั้นมัธยมที่ ๒ ไทยกสิกรสงเคราะห์ สุ่มแบ่งกลุ่มทดลอง ๓๐ คน กลุ่มควบคุม ๓๐ คน เพื่อทดลองใช้รูปแบบการสร้างใช้รูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา

๒) ทำการทดลองฝึกอบรม แบ่งเป็น ๓ ระยะ ได้แก่ ระยะที่ ๑ ฝึกอบรม ๑๐ กิจกรรมเป็นเวลา ๒ วัน ระยะที่ ๒ ฝึกทำโครงการเป็นเวลา ๖ เดือน และระยะที่ ๓ ฝึกอบรม ๙ กิจกรรมเป็นเวลา ๒ วัน

ระยะที่ ๔ ระยะประเมินผลการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา

การเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการเข้าร่วมทดลองของกลุ่มทดลอง และระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม วัดผล ๔ ครั้ง ได้แก่ ก่อนการทดลอง หลังการทดลองระยะที่ ๑ หลังการทดลองระยะที่ ๒ หลังการทดลองระยะที่ ๓ ด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติ t-test และ One way ANOVA วิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุป

๔. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

๔.๑ รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมสำหรับเยาวชน ได้มาจากองค์ประกอบของการบูรณาการองค์ความรู้ และแนวคิดทางจิตวิทยา และหลักพุทธธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา^{๑๓} สังคตฤๅ ๔^{๑๔} กาวนา ๔^{๑๕} โยนิโสมนสิการ^{๑๖} และหลักจิตวิทยา ได้แก่ การเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของแบนดูรา (Bandura)^{๑๗} และการเรียนรู้เชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของบลูม (Bloom)^{๑๘} สร้างรูปแบบมีองค์ประกอบ ได้แก่ ๑) ชื่อกิจกรรม ๒) แนวคิดและหลักการ ๓) วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ๔) การดำเนินกิจกรรมประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นสะท้อนความคิด ๕) สื่อ อุปกรณ์ ๖) การวัดและประเมิน โดยมีขั้นตอนในการสร้างรูปแบบในการฝึกอบรมดังนี้

๑) ขั้นปรับฐานคิด ประกอบด้วย ๑๐ กิจกรรมได้แก่

(๑) กิจกรรมสัมพันธ์ภาพใหม่ของฉัน

^{๑๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒.

^{๑๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๑๕} อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๗๙/๑๔๔.

^{๑๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๘๘/๒๒๐.

^{๑๗} Bandura, A, Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory, (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1986), pp. 44-50.

^{๑๘} Bloom, B.S. Taxonomy of Educational Objectives, (New York: David McKay, 1956).

(๒) กิจกรรมต้นไม้สะท้อนวินัย
ต้นแบบในสังคม

(๓) กิจกรรมมองโลกผ่านโซเชียล

(๔) กิจกรรมสำรวจ ๕ ห้องชีวิต

(๕) กิจกรรมถอดรหัส Mapping
วินัยตัวตน

(๖) กิจกรรมถอดรหัสชุมชนของฉัน

(๗) กิจกรรม Startup Top Trend
presentation

(๘) กิจกรรม Sharpen the
Project I

(๙) กิจกรรม Smart Top Trend
presentation

(๑๐) กิจกรรมสัญญาใจ (เป้าหมายที่
สร้างสรรค์)

๒) ขั้นบ่มเพาะจิตสำนึกผ่านระบบพี
เลียด

การทำโครงการ “วินัยไผ่ดี มีจิต
อาสาเพื่อสังคม” ประกอบด้วย ๖ โครงการ
ย่อยแบ่งเป็น ๖ กลุ่ม นักเรียนร่วมทำกิจกรรม
สมาชิกกลุ่มละ ๕-๖ คน เป็นระยะเวลา ๘
เดือน โดยมีทีมวิจัย ผู้บริหาร ครู และพี่เลี้ยง
มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการประกอบด้วย

(๑) โครงการแถวดีมีระเบียบ

(๒) โครงการโรงอาหารวัยใส

(๓) โครงการห้องน้ำสดใสใส่ใจความ
สะอาด

(๔) โครงการไทยกรรักความ
ปลอดภัย

(๕) โครงการห้องสมุดสุดสนุก

(๖) โครงการห้องเรียนธรรมชาติสะอาด
สดใส

๓) ขั้นประเมินผลเสริมพลัง
เป้าหมายประกอบด้วย

(๑) กิจกรรม Outside In (กระบวน-
การเรียนรู้จากภายในสู่ภายนอก)

(๒) กิจกรรม Inside Out (กระบวน-
การเรียนรู้จากภายในสู่ภายนอก)

(๓) กิจกรรม Mind map (คุณค่าใหม่
ของชีวิตและบุคคลที่ให้อำนาจใจฉัน)

(๔) กิจกรรม Passion of Learning
(สร้างแรงบันดาลใจและแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกัน)

(๕) กิจกรรมแบ่งปันข้อคิดจากบุคคล
ต้นแบบ

(๖) กิจกรรม Set Goal (เป้าหมาย
ชีวิตสร้างวินัยสู่จิตอาสาเพื่อสังคม)

(๗) กิ จ ก ร ร ม Individual
evaluation (ประเมินรายบุคคล)

(๘) กิจกรรมจากใจพี่เลี้ยง

(๙) กิจกรรม Empowerment
evaluation (ประเมินผลโครงการแบบเสริม
พลัง)

๔.๒ ผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้าง
จิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า
ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง สรุปลงได้ว่า

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลองมี
จำนวน ๓๐ คน อยู่ชั้นมัธยมศึกษา ๒/๒ ส่วน
ใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๓๓ และเพศหญิง จำนวน ๑๑ คน คิด
เป็นร้อยละ ๓๖.๖๗ ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมี
อายุเฉลี่ย ๑๔.๐๐ ปี และมีเกรดเฉลี่ยเทอม
ล่าสุดเท่ากับ ๑.๘๓ และกลุ่มตัวอย่างที่เป็น
กลุ่มควบคุมมีจำนวน ๓๐ คน อยู่ชั้น
มัธยมศึกษา ๒/๑ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง
จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕๗ และ
เพศหญิง จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ

๔๖.๔๓ ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย ๑๔ ปี และมีเกรดเฉลี่ยเทอมล่าสุดเท่ากับ ๑.๕๙

เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการเสริมสร้างจิตสำนึกคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม

ตามหลักพุทธจิตวิทยามีคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และมีคะแนนเฉลี่ยการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา หลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๑ คะแนนเฉลี่ยอันเป็นคุณดีเปรียบเทียบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตัวแปร	พัฒนาทางกาย Mean (SD)		พัฒนาทางสังคม (Mean, SD)		พัฒนาทางจิตใจ (Mean, SD)		พัฒนาทางปัญญา (Mean, SD)		อันเป็นคุณดี (Mean, SD)	
	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง	กลุ่มควบคุม
Pre-test	2.81 (.294)	3.72 (.824)	3.20 (.510)	3.46 (.767)	2.93 (.502)	3.43 (.783)	3.17 (.397)	3.04 (.751)	3.02 (.276)	3.41 (.712)
Post-test 1	4.18 (.488)	3.80 (.780)	3.97 (.356)	3.49 (.677)	4.08 (.614)	3.42 (.732)	3.61 (.638)	3.10 (.803)	3.96 (.422)	3.45 (.665)
Post-test 2	4.15 (.456)	3.83 (.778)	3.72 (.468)	3.60 (.669)	3.83 (.610)	3.61 (.795)	3.44 (.568)	3.17 (.739)	3.79 (.423)	3.55 (.676)
Post-test 3	4.36 (.331)	3.86 (.798)	3.98 (.460)	3.48 (.768)	4.26 (.424)	3.56 (.911)	3.66 (.494)	3.19 (.894)	4.84 (.343)	3.52 (.764)

จากตาราง สรุปผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยอันเป็นคุณดี กลุ่มทดลอง ระหว่างคะแนน Pre-test Post-test ๑ Post-test ๒ และ Post-test ๓ พบว่า

๑) คะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกับคะแนนเฉลี่ยของหลังการทดลองระยะที่ ๓ ทั้งในด้านรวมและรายด้านทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒) คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองระยะที่ ๒ ของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกับคะแนนเฉลี่ยของหลังการทดลองระยะที่ ๓ ในด้านรวม และรายพัฒนาทางจิตใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓) คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองระยะที่ ๑ ของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกับคะแนนเฉลี่ยของหลังการทดลองระยะที่ ๓ ในด้านรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔) คะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกับคะแนนเฉลี่ยของหลังการทดลองระยะที่ ๒ ด้านพัฒนาทางกาย พัฒนาทางสังคม และพัฒนาทางจิตใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕) คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย ๓.๐๒ หลังการทดลองระยะที่ ๑ ระยะที่ ๒ และ ระยะที่ ๓ จะพบว่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และถึงแม้ว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองเท่ากับ ๓.๔๑ และพบว่าคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองระยะที่ ๑ ระยะที่ ๒ และระยะที่ ๓ เพิ่มขึ้นไม่มากและไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากผลวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นกระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสามารถช่วยปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนได้ ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาต้องอาศัยการฝึกฝน การเรียนรู้ฝึกฝน พัฒนา มนุษย์นั้นจะฝึกหัดและเรียนรู้^{๓๙} การฝึกวินัย (คือฝึกให้เป็นศีล) นั้นจะได้ผลดีต้องอาศัยระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการกันด้วย คือเป็นระบบองค์รวมที่องค์รวมจะต้องประสานกัน หมายความว่าในการฝึกฝนพัฒนามนุษย์หรือการศึกษานี้จะต้องให้

องค์ประกอบ ๓ ส่วน คือด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญาประสานไปด้วยกัน ทำให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ แล้วสิ่งที่ฝึกนั้นก็จะเป็นชีวิตจริงของเขา ฉะนั้นเวลาเราฝึกทำอะไรอย่างหนึ่งจึงต้องดูทั้งสามด้าน^{๔๐} การฝึกฝนในงานวิจัยนี้ได้มีการออกแบบกิจกรรมให้เยาวชนเรียนรู้จากต้นแบบผ่านการลงมือปฏิบัติการทำโครงการ การดูต้นแบบการปฏิบัติที่ตึนอกสถานที่ เป็นปัจจัยหนึ่งส่งเสริมจิตสำนึกด้านคุณธรรม สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากต้นแบบของแบนดูรา (Bandura) กล่าวว่า การลงมือกระทำหรือปฏิบัติโดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ สังเกต-การกระทำของตนเอง ให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับ และให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด ทำให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้^{๔๑} และเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยสุชาติ วงศ์สืบชาติ และคณะ^{๔๒} แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะการเป็นกัลยาณมิตรสำหรับ

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๒๘-๒๙.

^{๔๑} Bandura, A Social Foundations of Thought and Action : A Social Cognitive Theory, (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1986), pp. 44-50.

^{๔๒} สุชาติ วงศ์สืบชาติ และคณะ, “แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะการเป็นสำหรับเยาวชนตามหลักพุทธธรรม”, **บทความวิจัย**, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑), หน้า ๕๐-๖๑.

^{๓๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคันใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗.

เยาวชนตามหลักพุทธธรรม พบว่า หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เพราะหลักการพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ยังสามารถนำหลักธรรมสังคัตถุ ๔ มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชนไทย สอดคล้องกับงานของกมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ^{๒๓} พบว่าการนำหลักธรรมมาบูรณาการกับแนวทางการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมผ่านการทำโครงการ (Project based Learning) สามารถทำให้เยาวชนเรียนรู้ละเอียดเข้าใจถึงการวางแผน การออกแบบ การสรุปความคิดรวบยอด และสามารถนำเสนอให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจได้ การฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และการนำหลักธรรมมาปรับใช้ในกิจกรรมเพื่ออบรมสามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เข้มแข็ง มีสติรู้เท่าทันในการใช้ชีวิตมากขึ้น

นอกจากนี้จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สมุดบันทึกกิจกรรม การสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างจากครูและพี่เลี้ยง สรุปผลสนับสนุนข้อมูลเชิงประมาณ พบผลการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมตามการประเมินภายใต้กรอบแนวคิดกาวนา ๔ พบว่า

๑) มิติทางกาย พบว่า ดูแลตัวเอง ใส่ใจความสะอาดของตัวเอง การแต่งกายของตัวเองมากขึ้น รักษาความสะอาดใน

ห้องเรียนผ่านกิจกรรมที่ร่วมกันออกแบบ ดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณในโรงเรียน เช่น ร่วมกันทำความสะอาดโรงอาหาร

๒) มิติทางสังคม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น รวมทั้งมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าที่จะพูดและแสดงความคิดเห็นของตนเอง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากยิ่งขึ้น มีวินัยมากขึ้น ทำงานเป็นทีมอย่างมีระบบ มีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น

๓) มิติทางจิตใจ พบว่า นักเรียนบางคนเกิดจิตสำนึกในการทำความดี มีจิตอาสา เช่น ช่วยเหลือกลุ่มอื่น และตระหนักถึงความดี นักเรียนได้ลงมือทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ ได้ผ่านกระบวนการที่ไม่เคยเจอมาก่อน แม้จะทำให้ นักเรียนเครียดและกดดัน แต่นักเรียนก็สามารถผ่านอุปสรรคไปได้ ผ่านการทำโครงการให้ประสบความสำเร็จในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ ถือเป็นประสบการณ์ที่ดีต่อนักเรียน

๔) มิติทางปัญญา พบว่า นักเรียนสนใจการทำโครงการมากขึ้น และมีการศึกษาค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติม ในกิจกรรมของตนเอง นักเรียนมาจิตอาสาในการทำประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น นักเรียนได้ใช้ความคิดในการวางแผน การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

๕. สรุป/องค์ความรู้ใหม่

จากผลวิจัยสรุปได้ว่า เยาวชนมีที่ได้เข้าร่วมโครงการมีคุณลักษณะจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยาสูงขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับแนวทางการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมผ่านการทำ

^{๒๓} กมลาค ภูวนาธิพงศ์ และคณะ, “คานิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคม ออนไลน์ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร”, **บทความวิจัย**, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๐), หน้า ๓๙-๕๕.

โครงการ (Project based Learning) สามารถทำให้เยาวชนเรียนรู้เข้าใจถึงการวางแผน การออกแบบ การสรุปความคิดรวบยอด และสามารถนำเสนอให้ผู้อื่นได้รับรู้และเข้าใจได้ การฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และการนำหลักธรรมมาปรับใช้ในกิจกรรมเพื่ออบรมสามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เข้มแข็ง มีสติรู้เท่าทันในการใช้ชีวิตมากขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้ดังนี้

๑) การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวคิด ทฤษฎีทางจิตวิทยาสามารถนำไปปรับใช้ในการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมสำหรับนักเรียนได้ ประกอบด้วย กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกตามหลักไตรสิกขา หลักธรรมส่งเสริมจิตสำนึกด้านคุณธรรม ได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ โยนิโสมนสิการ และวัดประเมินผลตามหลักภาวนา ๔ โดยมีแนวคิด ทฤษฎีจิตวิทยา ได้แก่ การเรียนรู้ต้นแบบจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura) และการเรียนรู้เชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของบลูม (Bloom) สามารถนำมาบูรณาการเป็นการออกแบบกิจกรรมในการฝึกอบรมสามารถฝึกฝนให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่ดีได้

๒) ได้ผลยืนยันรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย ๑) ชั้นปรับฐานคิด จำนวน ๑๐ กิจกรรม ๒) ชั้นบ่มเพาะจิตสำนึกผ่านระบบพี

เลี้ยง โครงการ ๖ โครงการ ๓) ชั้นประเมินผลเสริมพลังเป้าหมาย จำนวน ๔ กิจกรรม มีปัจจัยกระบวนการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านคุณธรรม เริ่มจากการฝึกฝนตนเองจากการมีวินัยในตนเองเป็นจุดเริ่มต้นของฝึกฝนตน และการสร้างจิตสำนึกต่อผู้อื่นให้เป็นคนมีคุณลักษณะจิตอาสาจะต้องรู้จักพื้นฐานการฝึกตนเองให้อยู่ร่วมในสังคม และการช่วยเหลือผู้อื่นต้องมีหลักในการเกื้อกูลช่วยเหลือที่ถูกต้อง วางใจให้เป็น คำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมทั้งภายนอก ภายใน และต้องมีความมุ่งมั่นเพียรพยายามจากใจ จึงจะสร้างค่านิยมจิตอาสาอันเป็นประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน อาศัยกัลยาณมิตร ได้แก่ เพื่อน ครู อาจารย์ พี่เลี้ยง และสังคมรอบข้าง ใช้การกระตุ้นแรงเสริมอย่างต่อเนื่องในการทำกิจกรรมร่วมกัน

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ควรนำชุดกิจกรรมในรูปแบบการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมตามหลักพุทธจิตวิทยา ไปทดลองใช้กับเยาวชนระดับชั้นอื่น และทดลองกับสถานศึกษาอื่น และปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย และควรศึกษาระยะยาว จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเยาวชนมีจิตสำนึกด้านคุณธรรมที่ดี เดิบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรมจริยธรรมต่อไป

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. คู่มือการขับเคลื่อนแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรม
แห่งชาติ. ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๔).

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). วินัยใหญ่กว่าที่คิดพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย.

กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนากันใหม่. พิมพ์ครั้งที่ ๕.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). วินัยใหญ่กว่าที่คิด. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :
บริษัท พิมพ์สวย, ๒๕๕๐.

วิจารณ์ พานิช. การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑. พิมพ์ครั้งที่ ๔๐. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ
สยามกัมมาจล, ๒๕๖๐.

๒. บทความ

กมลาค ภูวนาธิพงค์ และคณะ. “คานิยมและพฤติกรรมต้นแบบการใช้เครือข่ายสังคม ออนไลน์
ตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของสามเณร”. บทความวิจัย. วารสารสันติศึกษา
ปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๖๐).

ประทีป จินฉ. “การพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา”. บทความวิจัย. วารสาร
พุทธธรรมศาสตร์. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม, ๒๕๕๘).

สุชาติ วงศ์สืบชาติ และคณะ. “แนวทางการพัฒนาคูณลักษณะการเป็นสำหรับเยาวชนตามหลัก
พุทธธรรม”. บทความวิจัย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑
(มกราคม-เมษายน, ๒๕๖๑).

อรศิริ ไม้ทอง. “รูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการของเยาวชน ใน
เขตกรุงเทพมหานคร”. บทความวิจัย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ ๑๕
ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน, ๒๕๖๒).

๓. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

แนวทางการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมาตรฐานสากล. [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
<http://www.sobkroo.com/article/detail.asp?id=359> [๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๑].

รศ.ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่. “จิตอาสา”. บทความ. สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. (บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕). [ออนไลน์] แหล่งที่มา :
<http://www.curriculumandlearning.com/upload/%E0%B8%9A%E0%B8>

%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%20%20%E0
%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8
%AA%E0%B8%B2_1415863480.pdf [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๒].

๔. หนังสือภาษาอังกฤษ

Bandura. **A Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory.** (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1986).

Bloom, B.S. **Taxonomy of Educational Objectives.** (New York : David Mickay, 1956).

